

ביאורים בתפילה

קידוש בערב שבת

הטור מפרש את מילות הקידוש בסימן רע"א :

זיכרון למעשה בראשית - אנו שובתים ביום ששבת בו ה' אחר תכלית מעשה בראשית.

תחילה למקראי קודש - שהשבת מוזכר תחילה בפרשת המועדים, קודמת לכולם.

זכר ליציאת מצרים - השבת תחילה למקראי קודש שהם זכר ליציאת מצרים, הרמב"ם אומר שיציאת מצרים מורה על אלוה קדמון מחדש, חפץ ויכול. שאם יעלה על לבך ספק על השבת שמורה על החידוש ועל החפץ ועל היכולת, תזכור מה ראו עיניך ביציאת מצרים שהוא לך ראייה. והנה השבת זכר ליציאת מצרים, ויציאת מצרים זכר לשבת, כי יזכרנו בו ויאמרו כי השם מחדש בכל זמן אותות ומופתים ועושה הכל ברצונו כי הוא אשר ברא את הכל במעשה בראשית.

הבית יוסף בשם הא"ח מסביר מדוע אין אומרים בקידוש "אשר בחר בנו" לפי שהשבת ניתנה במרה ועדיין לא בחר בנו לגמרי עד אחר נתינת התורה.

יום השישי ויכלו השמים - ר"ת שם ה' (דרכי משה). בשו"ת חתם סופר חלק א' סימן י' מקשה היאך אנו מתחילין את הקידוש מאמצע הפסוק, והרי כל פסוקא דלא פסקיה משה לא פסקינן לה. שהרי תחילת הפסוק "וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד" ודרשו חז"ל טוב מאוד זה המוות ולכן אין מתחילין מכאן שהרי היכא דלא אפשר שרי למפסק קרא. והביא בשם היכין ובוועז דכל היכא דאיכא אתנח או זקף קטון חשיב כפיסקא שפסקיה משה. ובשו"ת רב פעלים ח"א (חלק אורח חיים סימן יא) כתב שמאחר ודבר זה מוזכר בפרי עץ החיים בשם האר"י ז"ל אין לפקפק בזה. ובפתח הדביר (סק"י) כתב שבדרך תפילה מותר לחלק פסוק לב' (ראה ילקוט יוסף סעיף כג סק"ל).

שלום עליכם - יסוד המנהג לאמירת שלום עליכם הוא ע"פ מה שאמר רבי יוסי ב"ר יהודה - שני מלאכי השרת מלווים לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו. וכתב ספר ישורון (עמ') 294 שלא נודע מי חיבר פיוט זה, ולא נמצא בסידורי הקדמונים. ויש אומרים שהמקובלים הנהיגו לאומרו. וקשה שהרי אסור לבקש מהמלאכים כמו שמרו בירושלמי (פ"ט בברכות הלכה א) - "אם בא על אדם צרה, לא יצווח למיכאל ולא לגבריאל, אלא לי יצווח ואני עונה לו מיד, הדא הוא דכתיב כל אשר קרא בשם ה' ימלט." וכ"כ הרמב"ם בפירוש המשניות (פרק חלק) וכ"כ ספר העיקרים (סימן יז) ובספר מעשה רב שבסוף ספר השאלות (ס' קכח) כתב שהגר"א היה תמה על מה שנוהגים לומר בסליחות מלאכי רחמים וכן בליל שבת ברכוני לשלום שהרי אין למלאכים שום כח וגם אינם בעלי בחירה לשלול מהם מהומה... ואמר שמיום עמדו על דעתו לא אמר ברכוני לשלום בליל שבת ולא תפילת מלאכי רחמים בסליחות. יעויין בילקוט יוסף ס'כד ס"ק ל"א.

צאתכם לשלום - בשערי תשובה (סימן רס"ב סק"ב) בשם תוספת שבת, שגדול אחד מחק בנוסח שלום עליכם את החרוז צאתכם לשלום והסכים עימו. וליתא, שהכוונה בעת שיצאו יהיה צאתם לשלום ולא שדוחה אותם מעליו ופוטרם. ולפי שאינו יודע צאתם, הוא גומר ואומר עכשיו ואין למחוק דבר שנהגו ברוב ישראל. וספר יסודי ישורון (עמ') 294 הביא בשם מאורי אור שנכון לאמרו שהרי אמרו בשבת קיט. שני מלאכי השרת מלווין לו לאדם וכו', ולא אמר הולכים עמו, ומשמע שתיכף הולכין, ועל זה סומכין אחר כל את הפסוקים "כי מלאכיו יצוה לך לשמרך" להורות שמלבד אלו המלאכים שלוו אותנו יש לנו עוד מלאכים לשמרנו תמיד. יעויין בילקוט יוסף סק"לא.

ביאורים בתפילה